

СПРЕМАЛИ СМО СЕ ЗА УСТАНАК

Пробудио ме чика Јова лупањем на прозор трпезарије, где сам спавао. Било је 22. јун 1941. године. Чика Јова виче:

— Немци напали Руюе!

Каже, слушао је на радају.

Ускоро сам бјио на улици. Свуда живо и веело.

— Кондуктер, ја плаћам карте свима! Родио ми се син! ..

— Је ли лаф као ти? — додацује неко.

— Па, тако, личи на комшију. Црвен је! ...

Сви путници су разумели.

Мислим на београдску полицију, која ме познаје. Улица ври од овета. Мислим и на другове у Чачку. Да ли знају да се треба склонити из града? .. Морам одмах у Чачак.

Сишао сам у Љубићу. Нешто због љотићеваца, који ме добро познају, а више ради једног друга коме треба нешто да помогнем.

На улици не примећујем никаквих промена. Један друг у Чачку рече ми да од ноћаје неће ноћевати код својих кућа. Разговарали смо мало преко пута стана друга Аце, чији је Бобо дотрчао и руковао се са мном. Још у Београду сам смислио да га посетим.

После одем овојој кући. Ту беше неколико суседа. Мало се умијем и освежим, а већ је истекло слободно време за кретање улицама. Ницо се беше нешто разгаламио. Кажем му да раније није много нападао буржоазију, а сад је пред Немцима јунак... Ницо је у једном моменту пред ослобођење Чачка убијен на улици.

Ујутру, док се још није било разданило, чујем на степеницама цокуле. Сестра у ноћној хаљини улази у моју собу и каже: „Ево Немаца!“... Сестра је пребледела и ова дрхти. Помислим да искачем кроз прозор. Али, нисам ни покушавао, Немци су већ у ходнику. Лупају. Чујем: „Миодраг Миловановић!“... Помишљам: мене можда неће ни тражити. А ако би и покушао да бежм кроз прозор, сломио би се, и Немци су, сигурно, свуда око куће.

Брат се чујем, нешто буну. Неки оштар и крупан глас на српском језику изговара: „члан Комунистичке партије!“...

Неко затим улази у моју собу. Претварам се да спавам. Онај опрезно прилази мом кревету, осветљава електричном лампом моје лице. Прегледа моје одело, нешто се мисли, излази опрезно, опет се враћа, хвата браву на вратима друге собе, у којој спава стари комуниста Далматинац. Најзад се враћа у предсобље и чујем како одлазе из дворишта.

Слутио сам да ме у Чачку нису водили на полицијској евиденцији, јер сам у последње време живео у Београду. Неки љотићевци звали су ме именом мог брата. Забуна ми је тог тренутка била корисна. .. Обучем се брзо, мајци кажем шта би требало предузети за ухапшеног брата, доручкујем и кажем: „Ако ко пита за мене, отишао сам у Београд“.

Далматинац беше отишао до Ациног стана. Он је јавио да су Ацу ухапсили синоћ у десет сати. Сви су га пре тога наговарали да треба да се склони код ујака у Јездини. Ацина жена, се заваравала да ће моћи да га спасе ако га ухапсе.

Око куће је узбуна. Брује мотори. Немцима на фронту не иде како су мислили и зато овде журе са комунистима. Неколико пута трчим у доње двориште. На улицама има још немачких војника и кретање може бити опашо.

Остављам одлазак за подне. Долазе неки другови који су чули да хапсе све обвезнике за фронт. Договарамо се да заједно изађемо из града. Пошто сам мало ручао, кренем, до „ћупријице“. Један за другим долазе и остали. Излазимо по реду. Одатле идемо у Ђорџовићу. Они одлазе у врбак на Морави, а ја на јездинску школу. Учитељ у Јездини, брат ми од стрица, изненађен је посетом, али нуди ме ручком. Саветује ми да останем у Чачку, јер мисли да Немци неће никоме ништа, а бекство је опасно још и по родбину. За четнике који долазе по дуван у задругу каже да праве народу непријатности и да је народ између две ватре.

Успут орећем једног кафецију из Краљева. Он прича да су Немци у Краљеву пред зору хапсили комунисте и студенте. Наговара ме да не идем у Зеоке.

Свратио оам код Милана. Мислио оам да ту останем дан-два, а оотао оам окоро месец дана, Милан је веома вешт. Читав вод Немаца опколио је његаву кућу, а он је са другарицом и другом Ранком занућио у оуседној кући, коју од његове куће одваја само ограда. Гледао је како Немци опкољавају и чувају његову кућу и чекао да сване. Пред овануће оу упали у кућу. Претреоли су сваки кутак. Однели су радио и још неких ствари. Још су се чуле цокуле немачких војника, а Милан и његова другарица Јела су претрчали авлију. Народ је гледао запањен. Немци су претресли сваку ситницу, а они изађоше баш из те куће. Народ каже: Комунисти су прави ђаволи.. .

Јела је отишла и сутрадан донела радио али без акумулатора. Тек после оедам дана нашли смо пун акумулатор. Од тада слушамо радио, ја бележим вести и саопштавам их друговима у су-

Седким оедама. Ноћевамо ван куће. Преко дана се крећемо опрезно. Нарочито је Ранко опрезан. Он кочи неке наше предлоге, јер вели да има неко ко о томе миоли. Ја сам за прелазак у офанзиву, за устанак. Ранко каже да би то била недиоципина. По'сле три-четири дана дође летак Централног комитета. Треба се диза-ти на устанак. Ја оам желео да брже уопостављамо везе са друго-вима, али Милан каже да има ко на томе ради. И Милан је не-одрезан. Он мисли да Немци не смеју прећи планину Јелицу. Ран-ко и Јела се томе омеју...

Једнога дана долазе другови из Ариља. Вечерамо. Милојко прича уз топли качамак...

Једне ноћи мене и Ранка чекала су код Десимира два чет-ничка официра. Хоће да преговарају. Ми им кажемо да нисмо ов-лашћени за преговоре. Кажемо им да нећемо сарадњу са онима који су довели до овога стања, то оу петоколонаши и они мисле да ће моћи поново да прваче, а сад гошре како није време. Ка-жемо да смо ми сада пред својим народом легални комунисти, а илегални омо оамо пред акупатаром. Разговарамо с њима о војни-цима Црвене армије. Они кажу да ће скочити на ноге кад се Цр-вена архмија приближи Дунаву.

Са старим борцем Јанковићем идем једног дана за Вирово. Јанковић каже да ће за Зеоке и Вирово оазнати и друг Стаљин. У Вирову Ћирјак мобилише људство. Имају оружја. Нисмо се ни вратили одакле омо пошли, а стиже глас за мобилизацију. Сељаци нас гледају као на чудо. Тешкоће су огромне. Људи лакше говоре нето што творе. Око мобилизације проводимо ноћи и преморени смо. Уз мобилизацију иде и војничка дисциплина. Бирају се ко-мандири и комесари. Рачунали омо на једну чету партизана, а об-разоване су две. Млађи људи <с понооом Ш(воре: „Ја сам партиза;н!“

Пушака је мало. Где ноћити? Шта јести? Није оваки понео како је речено. Већ првих дана има разочарања. Ко није добио пушку, а још није везан гвозденом војничком дисциплином, олако одлучује да се врати кући...

Ђоко МИЛОВАНОВИЋ